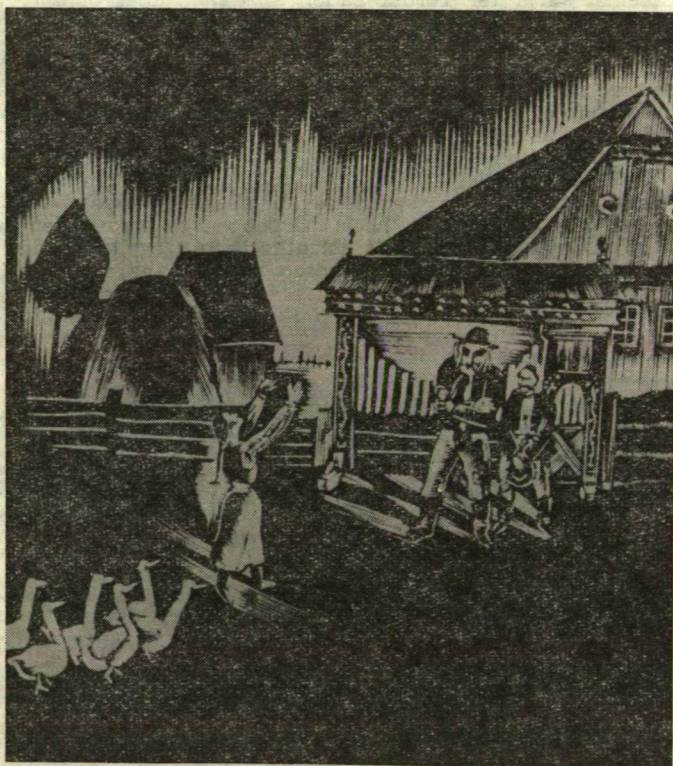

„a polgári szemlélettől való szabadulás igénye és a kísérlet sikertelensége közötti ellentmondás...” Tordai e megállapításai sok tekintetben indokolhatóak ugyan, de talán kissé sommásan egyértelműek.

Nagyon találóan nevezi el Sartre 1960 utáni életútját ún. „marxizáló korszaknak”. A marxizmushoz való közeledésigény, az egyeztetési kísérlet ebben a korszakban válik ui. egyértelművé. Helyesen fejt ki ugyanakkor, hogy a marxizmus és egzisztencializmus szintézisének kísérlete objektíve lehetetlen, lévén, hogy a marxizmus materialista, az egzisztencializmus pedig végső fokon szubjektív idealista filozófia.

Az idézett művek alapos áttekintést adnak az egzisztencializmus kialakulásáról, fejlődéséről, sőt felbomlásáról is. Ami a végső tanulságokat illeti, megállapíthatjuk, hogy ez a filozófiai irányzat is — mint általában minden valamennyire is jelentős polgári filozófia — ellentmondásoktól terhes. Sok mozzanatigazságot tartalmaz, hiszen élesen felveti az elidegenülés problémáit, a jelenlegi polgári kultúra válságjelenségeit, s mindezeket gyakran igen mélyen ragadja meg. Ugyanakkor azonban e válságtüneteket, az elidegenedést, nem látva ezek társadalmi-történeti meghatározottságát, örök emberivé fetiszizálja, s ezzel meg is szünteti önmaga számára a reális kiütkeresés objektív feltételeit. Következésképp nem tud semmilyen, illetve csak misztikus megoldást találni, vagy a megoldhatatlanságot nyilvánítja megoldássá. És ehhez a belső filozófiai ellentmondásosságához szorosan kapcsolódik az egzisztencializmus társadalmi funkciójának nem kevésbé gyakori ellentmondásossága. Mint láttuk, Heidegger képviselőjében alkalmas volt a fasiszmusmal való szövetségre, ugyanakkor Sartre kezében az antifasiszta ellenállás ideológiai fegyvere volt. Ez az ellentmondásos történeti szerep abból a rendszeren belüli ellentmondásból ered, hogy az egzisztencializmus egyfelől a polgári világ kritikáját adja, másfelől a kiüttlanság hirdetésével, sőt elvi magasabbrendűséggé deklarálásával messzemenően alkalmas a tömegek forradalmi cselekvésének megátalására, passzivitásra, sőt bizonyos szituációkban reakciós aktivitásra késztet, s ilyenképpen a kapitalizmus indirekt apológiájának funkcióját töltheti be.

SUKI BÉLA

Buday György fametszete